

הלכות שבועות פרק ד

א. מי שנשבע שלא יאכל היום כלום, ואכל פחות מכוזת פטור: שאין אכילה פחותה מכוזת, והרי הוא כאוכל חצי שעור מנבלות וטרפות וכיוצא בהן. ואם אמר שבועה שלא אכל דבר זה, ואכלו חיב, ואפלו היה דבר שנשבע עליו זרע חרדל אחד או פחות ממנו. נשבע שלא יטעם כלום, ואכל כל שהוא חיב.

ב. מי שנשבע שלא יאכל היום, ושתה חיב, ששתיה בכלל אכילה. לפיכך אם אכל, ושתה אינו חיב אלא מלקות אחת, אם היה מזיד; או חטאת אחת, אם היה שוגג. נשבע שלא ישתה היום הרי זה מתר לאכל, שאין אכילה בכלל שתיה. וכמה ישתה ויהיה חיב יראה לי שאינו חיב עד שישתה רביעית, כשאר האסורין.

ג. שבועה שלא אכל היום, ואכל מינין הרבה, או שבועה שלא אשתה היום, ושתה מיני משקין הרבה אינו חיב אלא אחת. ואפלו אמר שבועה שלא אכל היום בשר ופת וקטנית, ואכל הכל אינו חיב אלא אחת; וכלן מצטרפין לכוזת.

ד. שבועה שלא אכל ושתה, ואכל ושתה חיב שתיים: ששתיה, בכלל אכילה, והואיל ופרש ואמר ושתה, אשתה, גלה דעתו שלא כלל השתיה בכלל האכילה ונמצא כנשבע על זה בפני עצמו, ועל זה בפני עצמו; ולפיכך חיב שתיים.

ה. וכן האומר שבועה שלא אכל פת חטים ופת שעורים ופת כסמין, ואכלן חיב על כל אחת ואחת: שלא אמר פת ופת ופת, אלא לחלק ולחיב על כל אחת ואחת.

ו. היה חברו מסרב בו לאכל אצלו ואמר לו, בוא ושתה עמי יין וחלב ודבש, ואמר שבועה שאיני שותה יין וחלב ודבש חיב על כל אחד ואחד בפני עצמו: שהיה לו לומר שבועה שאיני שותה כלום, או מה שאמרתי; ומשחזר ופרט, גלה דעתו שחיב עצמו שבועה על כל מין ומין בפני עצמו.

ז. לפיכך אין מצטרפין זה עם זה, ואינו חיב עד שיאכל כשעור ממין אחד: הואיל והן חלוקין לחטאות, הרי הן כחלב ודם, שאינן מצטרפין לכוזת, כמו שנתבאר בהלכות מאכלות אסורות.

ח. שבועה שלא אכל כפר זו, או שלא אכל אותה כיון שאכל ממנה כזית, חיב; שבועה שלא אכלנה, אינו חיב עד שיאכל את כלה. אמר שבועה שלא אכל כפר זו, שבועה שלא אכלנה, ואכלה אינו חיב אלא אחת.

ט. וכן אם אמר שבועה שלא אכל היום, וחזר ונשבע על הכפר שלא יאכלנה, ואכלה כלה באותו היום אינו חיב אלא אחת. וכן כל כיוצא בזה, שאין שבועה חלה על שבועה.

י. אבל אם נשבע על הכפר שלא יאכלנה, וחזר ונשבע שניה שלא יאכל כלום, או שלא יאכל כפר זו, ואכלה כלה חיב שתיים: שבשעה שנשבע בתחלה שלא יאכלנה, אינו חיב עד שיאכל כלה; וכשחזר ונשבע שלא יאכל, או שלא יאכל אותה משיאכל ממנה כזית יתחיב, וכשיאכל כלה יתחיב בשבועה ראשונה.

יא. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל תְּאֲנִים, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע עַל הַתְּאֲנִים וְעַל הָעֲנָבִים חַיֵּב עַל הַתְּאֲנִים שְׁתִּים: שֶׁהָרִי כָּלֵל הַתְּאֲנִים שְׁנֹאסְרוּ בְּשִׁבּוּעָה רִאשׁוֹנָה עִם הָעֲנָבִים שֶׁהָיוּ מִתְּרִין, וּמִתּוֹךְ שִׁחְלָה שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה עַל הָעֲנָבִים חָלָה עַל הַתְּאֲנִים, וְנִתְחַיְּבוּ בְּשְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת.

יב. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל שְׁמוֹנָה, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל תְּשַׁעָה, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל עֶשְׂרֵה בֵּין שְׁאֵכַל שְׁמוֹנָה, בֵּין שְׁאֵכַל תְּשַׁעָה, בֵּין שְׁאֵכַל עֶשְׂרֵה אֵינוֹ חַיֵּב אֵלָּא אַחַת.

יג. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל עֶשְׂרֵה, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל תְּשַׁעָה, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל שְׁמוֹנָה אִם אָכַל עֶשְׂרֵה חַיֵּב שְׁלוּשׁ, עַל כָּל שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה אַחַת. וְכֵן אִם אָכַל תְּשַׁעָה, חַיֵּב שְׁתִּים; אָכַל שְׁמוֹנָה, חַיֵּב אַחַת.

יד. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל תְּאֲנִים, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל תְּאֲנִים וְעֲנָבִים כְּאַחַד, וְשִׁגְגַּ וְאָכַל תְּאֲנִים, וְהִפְרִישׁ קֶרֶבֶן, וְאַחֵר כֶּךָ שִׁגְגַּ וְאָכַל עֲנָבִים אֵינוֹ חַיֵּב עַל הָעֲנָבִים: מִפְּנֵי שֶׁהֵן כֹּחֲצֵי שַׁעוֹר, וְאֵין מְבִיאִין קֶרֶבֶן עַל חֲצֵי שַׁעוֹר.

טו. וְכֵן הַנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל עֶשֶׂר, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל עֶשֶׂר וְתִשְׁעָה, וְאָכַל עֶשֶׂר וְהִפְרִישׁ קֶרֶבֶן, וְחָזַר וְשִׁגְגַּ וְאָכַל תִּשְׁעָה הָרִי זֶה כֹּחֲצֵי שַׁעוֹר, וְאֵין מְבִיאִין קֶרֶבֶן עַל חֲצֵי שַׁעוֹר: שְׁעָנִין שְׁבוּעָה אַחֲרוֹנָה, שְׁלֹא יֵאָכַל תִּשְׁעָה עֶשְׂרֵה.

טז. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל כֶּכֶר זֶה הַגְּדוּלָּה, אִם אָכַלְתִּי כֶּכֶר זֶה הַקִּטָּנָה, וְשִׁכַּח תְּנָאִי זֶה בָּעֵת שֶׁאָכַל הַקִּטָּנָה, וְאָכַל אַחֵר כֶּךָ הַגְּדוּלָּה בְּמִזִּיד חַיֵּב; אָכַל אֶת הַקִּטָּנָה וְהוּא זֹכֵר הַתְּנָאִי, וְיֹדֵעַ שֶׁבִּאֲכִילָתָהּ תֵּאָסֵר הַגְּדוּלָּה, וְשִׁכַּח וְאָכַל אֶת הַגְּדוּלָּה, וְכִמְדַּמָּה לוֹ שֶׁעָדִין לֹא נִאֲסְרָה פְטוֹר. אָכַל שְׁתִּיהֶן בְּשִׁגְגָה, פְטוֹר; שְׁתִּיהֶן בְּמִזִּיד, בֵּין שְׁאֵכַל הַגְּדוּלָּה בְּתַחֲלָה בֵּין בְּאַחֲרוֹנָה חַיֵּב.

יז. וְכֵן אִם תָּלִין זֶה בָּזוּ, וְנִשְׁבַּע וְאָמַר שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל אַחַת מֵהֶן, אִם אָכַלְתִּי הָאַחֶרֶת, וְשִׁכַּח הַתְּנָאִי וְאָכַל אַחַת מֵהֶן, וְאָכַל הַשְּׁנִיָּה בְּזֶדוֹן חַיֵּב; הָרִאשׁוֹנָה בְּזֶדוֹן, וְהַשְּׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה פְטוֹר. שְׁתִּיהֶן בְּשִׁגְגָה, פְטוֹר; שְׁתִּיהֶן בְּזֶדוֹן, חַיֵּב.

יח. שְׁבוּעָה שְׁאֵכַל כֶּכֶר זֶה הַיּוֹם, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא אָכַלָה בְּשׁוּגְגָה, מְבִיא קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיֹרֵד; בְּמִזִּיד, אֵינוֹ לוֹקָה שֶׁהָרִי לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה, וְאָף עַל פִּי שֶׁעֵבֶר עַל שְׁבוּעַת שֶׁקָּר. וּמִפְּנֵי מַה לוֹקָה אִם נִשְׁבַּע שְׁאֵכַל וְהוּא לֹא אָכַל, אוֹ שְׁלֹא אָכַל וְהוּא אָכַל, וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה מִפְּנֵי שִׁמְעַת שְׁבוּעָתוֹ, נִשְׁבַּע לְשֶׁקֶר; אָבֵל אִם נִשְׁבַּע שִׁיעֲשֶׂה וְהוּא לֹא עָשָׂה, אֵינָה שְׁבוּעַת שֶׁקֶר מִשְׁעַת שְׁבוּעָה.

יט. מִי שֶׁאָמַר לְחֻבְרוֹ שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל לֶךְ, אוֹ שְׁבוּעָה שְׁאֵכַל לֶךְ, אוֹ שֶׁהָיָה מְסַרֵּב בּוֹ לֵאכֹל אֶצְלוֹ וְהוּא נִמְנָע, וְנִשְׁבַּע וְאָמַר שְׁבוּעָה שְׁאֵכַל לֶךְ, וְכֵן הָאֹמֵר לֹא שְׁבוּעָה לֹא אָכַל לֶךְ כָּל אֵלּוּ אֲסוּרִין, וְהָרִי נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל אֶצְלוֹ; וְאִם אָמַר כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הָאֵלּוּ, וְעֵבֶר וְאָכַל אֵינוֹ חַיֵּב אֵלָּא אַחַת.

הלכות שבועות פרק ה

א. מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים, והוא לא זרק, או שלא זרק, והוא זרק הרי זה חייב בשבועת בטוי: ואף על פי שאינו בלהבא, שהרי אינו יכול להשבע שיזרק ושללא יזרק איש פלוני. וכל מי שנשבע על אחרים שיעשו כך וכך, או שלא יעשו ואפלו היו בניו או אשתו אינו חייב בשבועת בטוי, שהרי אין בידו לא לקיים ולא לבטל; ומפין אותו מכת מרדות שהרי אין בידו לקיים שבועה זו, ונמצא גורם לשבועת שוא.

ב. ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא שהרי אפשר לאותן אחרים שישמעו ממנו ותתקיים שבועתו, ונמצא כשמתרין בו בעת שנשבע התראת ספק, שאין לוקין עליה אלא אם היה לאו שבה מפרש, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין.

ג. ואין אותן אחרים נזקקין לקיים דברי זה הנשבע, אלא אם כן ענו אמן כמו שבארנו. ואם קימו דבריו הרי אלו משבחין, שלא הרגילו להוציא שבועה לשוא.

ד. במה דברים אמורים, בשנשבע על דבר שאינו ברשותו, כגון שנשבע ראובן על שמעון שלא ילך בסחורה או שלא יאכל בשר, וכיוצא בזה; אבל אם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתי, ושלא יהנה מנכסי, ועבר שמעון ונכנס לביתו שלראובן, ונהנה מנכסיו שלא מדעת ראובן ראובן פטור, שהרי הוא אנוס; ושמעון חייב, שעבר על דבר האסור לו לעשותו שלא נשבע זה אלא על דבר שהוא ברשותו. וכן כל כיוצא בזה.

ה. שבועה שלא אכל, ואכל אכלין שאינן ראויין לאכילה, ושטה משקים שאינן ראויין לשתייה פטור; אכל דברים האסורין מן התורה באכילה, כגון שאכל פזית נבלות וטרפות שקצים ורמשים פטור משום שבועת בטוי.

ו. שבועה שאכל, ואכל אכלין שאינן ראויין לאכילה, ושטה משקין שאינן ראויין לשתייה, או שאכל נבלות וטרפות וכיוצא בהן פטור משבועת בטוי, שהרי יצא ידי אכילה: מאחר שהן חשובין אצלו, אכילתן שמה אכילה.

ז. שבועה שלא אכלתי, והוא אכל דברים שאינן ראויין לאכילה, או נבלות וטרפות חייב, שאכילתן שמה אכילה: שכבר חשובין הן אצלו, שהרי אכלן. אבל להבא שנשבע שלא יאכל, ונקרא נקרה ואכלן אינה אכילה, כמו שבארנו.

ח. שבועה שלא אכל כל שהוא מנבלות וטרפות, ואכל פחות מפזית חייב בשבועה, שהרי אינו משבע על חצי שעור מהר סיני. שבועה שאכל פחות מפזית נבלה וטרפה, חייב בשבועה.

ט. שבועה שלא אכל עפר וכיוצא בו מדברים שאינן ראויין לאכילה אם אכל פזית, חייב; אכל פחות מפזית, הרי זה ספק שמה יתחייב בכל שהוא, מפני שאין זה דרכו לאכילה כדי להצריכו שעור.

י. וכן הנשבע שלא לאכל חרצן, ואכל ממנו פחות מפזית הרי זה ספק. היה הנשבע נזיר שהוא אסור בחרצן בפזית, ואכל פחות מפזית אינו חייב בשבועת בטוי: שאין דעתו בשבועתו אלא על פזית שהוא משבע עליו, ואין שבועה חלה עליו.

לְפִיכֶן אִם פָּרַשׁ וְאָמַר, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכַל חֶרֶץ אֶחָד, וְאָכְלוּ חֵיב.

יא. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכַל תְּמָרִים וְנִבְלוֹת וּטְרֵפוֹת, וְאָכַל כִּזְיֹת נִבְלָה אוֹ טְרֵפָה חֵיב אֶף מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי: שֶׁהָרִי כָּלֵל דְּבָרִים הָאֲסוּרִין, עִם דְּבָרִים הַמְתָּרִין, וּמִתּוֹךְ שֶׁחָלָה שְׁבוּעָה עַל הַתְּמָרִים, חָלָה עַל דְּבָרִים הָאֲסוּרִים כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יב. אֲבָל אִם נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל נִבְלָה וּטְרֵפָה וְכִיּוּצָא בֵּהֶן, בֵּין אֲכַל בֵּין לֹא אֲכַל אֵין פָּאן חֵיב שְׁבוּעָה כָּלֵל, לֹא שְׁבוּעַת בְּטוּי וְלֹא שְׁבוּעַת שְׂוָא. נִשְׁבַּע שִׁיאֲכַל נִבְלָה וּטְרֵפָה וְכִיּוּצָא בֵּהֶן מֵאֲסוּרֵי תוֹרָה הָרִי זֶה לֹקֵה מְשֹׁם שְׁבוּעַת שְׂוָא, בֵּין אֲכַל בֵּין לֹא אֲכַל.

יג. שְׁבוּעָה שֶׁאֲכַל כָּפַר זֶה, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכָלָהּ הַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת שְׂוָא, שֶׁהָרִי מִצְוָה עָלָיו לֵאכְלָהּ; וְלֹקֵה עַל שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה, בֵּין אֲכַל בֵּין לֹא אֲכַל. וְאִם לֹא אֲכָלָהּ, חֵיב אֶף בְּשְׁבוּעַת בְּטוּי.

יד. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכַל כָּפַר זֶה, שְׁבוּעָה שֶׁאֲכָלָהּ הַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת שְׂוָא, שֶׁהָרִי זֶה אֲסוּרָה עָלָיו לֵאכְלָהּ; וְלֹקֵה עַל שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה זֶה, בֵּין אֲכָלָהּ בֵּין לֹא אֲכָלָהּ. וְאִם אֲכָלָהּ, לֹקֵה אֶף מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי.

טו. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה, וְלֹא בַטֵּל פְּטוֹר מִשְׁבוּעַת בְּטוּי, וְלֹקֵה מְשֹׁם שְׁבוּעַת שְׂוָא; וְעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה שֶׁנִּשְׁבַּע לְבַטְלָהּ. פִּיּוּצָא כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יַעֲשֶׂה סֶכָּה, וְשֶׁלֹּא יִלְבַּשׁ תְּפִלִּין, וְשֶׁלֹּא יִתֵּן צִדָּקָה. וְכֵן הַנִּשְׁבַּע לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹא אֲעִיד לָךְ עֲדוּת זֶה שֶׁאֲנִי יוֹדְעָה, אוֹ שְׁלֹא אֲעִיד לָךְ אִם אֲדַע לָךְ עֲדוּת הָרִי זֶה לֹקֵה מְשֹׁם שְׁבוּעַת שְׂוָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה לַהֲעִיד; וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲדַע לָךְ עֲדוּת הָרִי זֶה שְׁבוּעַת שְׂוָא, שֶׁאֵין בִּידּוֹ שְׁלֹא יֵדַע לוֹ עֲדוּת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

טז. נִשְׁבַּע לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה, וְלֹא קַיֵּם פְּטוֹר מִשְׁבוּעַת בְּטוּי. פִּיּוּצָא: כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שִׁיעֲשֶׂה לֹולֵב אוֹ סֶכָּה, אוֹ שִׁיתֵּן צִדָּקָה לְעָנִי, אוֹ שִׁיעִיד לוֹ אִם יֵדַע לוֹ עֲדוּת, וְלֹא עָשָׂה וְלֹא נָתַן הָרִי זֶה פְּטוֹר מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי, שֶׁאֵין שְׁבוּעַת בְּטוּי חָלָה אֲלֵא עַל דְּבָרֵי הָרְשׁוֹת, שֶׁאִם רָצָה עוֹשֶׂה וְאִם לֹא רָצָה אֵינוֹ עוֹשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לְהֵרַע אוֹ לְהִיטִיב" (ויקרא ה, ד). לְפִיכֶן כָּל הַנִּשְׁבַּע לְהֵרַע לְאַחֲרִים, פְּטוֹר מִשְׁבוּעַת בְּטוּי: כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שִׁיכָּה פְּלוֹנִי, אוֹ יִקְלְלוֹ, אוֹ יִגְזֹל מִמוֹנוֹ, אוֹ יִמְסְרֵנוּ בְּיַד אָנָּס מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת. וְיִרְאָה לִי, שֶׁהוּא לֹקֵה מְשֹׁם שְׁבוּעַת שְׂוָא.

יז. נִשְׁבַּע לְהֵרַע לַעֲצֻמוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שִׁיחַבֵּל בְּעֲצֻמוֹ אֶף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רִשְׁאִי, שְׁבוּעָה חָלָה עָלָיו; וְאִם לֹא הֵרַע, חֵיב מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי. נִשְׁבַּע לְהִיטִיב לְאַחֲרִים הֵטְבָה שֶׁבִּידּוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ כְּגוֹן שֶׁיְדַבֵּר עָלָיו לְשַׁלְטוֹן, אוֹ יִכְבְּדֵנוּ שְׁבוּעָה חָלָה עָלָיו; וְאִם עָבַר וְלֹא עָשָׂה, חֵיב מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי.

יח. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל מִצָּה שָׁנָה אוֹ שְׁתֵּים, הָרִי זֶה אֲסוּר לֵאכֹל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח; וְאִם אֲכַל, חֵיב מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי. וְאֵין זֶה שְׁבוּעַת שְׂוָא שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, אֲלֵא כָּלֵל עֲתִים שֶׁאֲכִילַת מִצָּה בָּהֶם רְשׁוּת עִם עֵת שֶׁאֲכִילַת מִצָּה בּוֹ מִצְוָה, וּמִתּוֹךְ שֶׁחָלָה שְׁבוּעָה עַל שְׂאֵר הַיָּמִים, חָלָה עַל לִילֵי

הפסח. וכן כל כיוצא בזה, כגון שנשבע שלא ישב בצל סכה לעולם, או שלא יעלה עליו בגד שנה או שנים.

יט. נשבע שהניח תפלין היום, או לא הניח, שנתעטף פלוני בציצית, או לא נתעטף הרי זו שבועת בטוי לשעבר: שזה מגיד דבר שנעשה, ולא נשבע על המצוה לא לקימה ולא לבטלה.

כ. נשבע שלא יישן שלוש ימים, או שלא יאכל כלום שבועת ימים, וכיוצא בזה שהיא שבועת שוא אין אומרים יעור זה עד שיצטער, ויצום זה עד שיצטער, ולא יהיה בו כוח לסבל, ואחר כך יאכל או יישן; אלא מלקין אותו מיד משום שבועת שוא, ויישן ויאכל בכל עת שירצה.

כא. נשבע שראה גמל פורח באויר אמרו לו היאך נשבעת לשוא, ואמר עוף גדול ראיתי, ומגדלו קראתיו גמל, וכך היה בדעתי אין זה כלום, שאין כל אדם קוראין גמל אלא לגמל, ובטלה דעתו אצל כל אדם; ולוקה. וכן כל כיוצא בזה.

כב. דבר ידוע אצל החכמים בעלי שכל ומדע, שהשמש גדולה מן הארץ מאה ושבעים פעמים. נשבע אחד מן העם שהשמש גדולה מן הארץ, אינו לוקה משום שבועת שוא שאף על פי שהדבר כן הוא, אין דבר זה גלוי וידוע לכל העם אלא לגדולי הנבונים בלבד; ואינו חיב אלא אם נשבע על דבר שגלוי וידוע לשלושה בני אדם משאר העם, כגון איש שהוא איש ואבן שהיא אבן.

כג. וכן אם נשבע שהשמש קטנה מן הארץ אינו לוקה, ואף על פי שאין הדבר כן: מפני שאין זה ידוע לכל אדם, ואינו כמי שנשבע על האיש שהוא אשה שהרי לא נשבע אלא על ראית עיניו, שהרי הוא רואה אותה קטנה. וכן כל כיוצא בזה מדברי חשבון תקופות ומזלות וגימטריות, וכיוצא בהן מדברי חכמה שאינן נכרין אלא לאנשים אחדים.

הלכות שבועות הרק ו

א. מי שנשבע שבועת בטוי, ונחם על שבועתו, וראה שהוא מצטער אם קים שבועה זו, ונהפכה דעתו לדעת אחרת, או שנלד לו דבר שלא היה בדעתו בשעת השבועה, ונחם בגללו הרי זה נשאל לחכם אחד, או לשלושה הדיוטות במקום שאין שם חכם, ומתירין לו שבועתו; ויהיה מתר לעשות דבר שנשבע שלא לעשותו, או שלא לעשות דבר שנשבע לעשותו. וזה הוא הנקרא התר שבועות; ודבר זה, אין לו עיקר כלל בתורה שבכתב.

ב. אלא כך למדו ממשה רבנו מפי הקבלה, שזה שכתוב "לא יחל, דברו" (במדבר ל, ג) שלא יחל הוא בעצמו, דרך קלות ראש בשאט בנפש כענין שנאמר "וחללת את-שם אלהיך" (ויקרא יט, יב); אבל אם נחם וחזר בו, חכם מתיר לו. ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו. ואין אדם רשאי להתיר שבועה או נדר, במקום שיש בו גדול ממנו בחכמה; ובמקום שיש בו רבו, אסור לו להתיר אלא מדעת רבו.

ג. זה שנשבע הוא שייבוא לפני החכם להתיר לו, בין איש בין

אִשָּׁה; וְאִינוּ עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְהִשָּׁאֵל לוֹ עַל נִדְרוֹ. וְהַבֶּעַל נֶעֱשֶׂה שְׁלִיחַ לַחֲרֻטֹּת אִשְׁתּוֹ, וּמִתִּירִין לָהּ וּבִלְבָד, שִׁיְהִיו הַשְּׁלוּשָׁה מְקַבְּצִים; אָבֵל לֹא יִקְבֹּץ אוֹתָן לְהַתִּיר לָהּ לְכַתְּחִלָּה, וְאִינוּ נֶעֱשֶׂה שְׁלִיחַ לְהַתִּיר נִדֵּר לְאִשְׁתּוֹ.

ד. פִּיצֵד מִתִּירִין: יָבוֹא הַנֶּשֶׁבַע לְחֹכֶם הַמְּבַהֵק, אוֹ לְשְׁלוֹשָׁה הַדִּיּוֹטוֹת אִם אֵין שָׁם מִמָּחָה; וְאוֹמֵר אָנִי נִשְׁבַּעְתִּי עַל כָּךְ וְכָךְ, וְנִחַמְתִּי, וְאִלוֹ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שְׁאֲנִי מִצְטָעֵר בְּדִבְרֵי זֶה עַד כֹּה אוֹ שִׁיאֲרַע לִי כָךְ וְכָךְ, לֹא הָיִיתִי נִשְׁבַּע, וְאִלוֹ הָיִיתָ דַּעְתִּי בַּעֲת הַשְּׁבוּעָה כְּמוֹ עַתָּה, לֹא הָיִיתִי נִשְׁבַּע. וְהַחֲכָם אוֹ גְדוֹל הַשְּׁלוּשָׁה אוֹמֵר לוֹ, וּכְבֹּר נַחֲמַת, וְהוּא אוֹמֵר הֵינִי; חוֹזֵר וְאוֹמֵר שְׂרׁוּי לָךְ, אוֹ מִתֵּר לָךְ, אוֹ מַחֲוִל לָךְ, וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בַּעֲנִין זֶה בְּכָל לָשׁוֹן.

ה. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ, מוֹפֵר לָךְ, אוֹ נַעֲקָרָה שְׁבוּעָתְךָ, וְכָל כִּיּוֹצֵא בַּעֲנִין זֶה לֹא אָמַר כָּלוּם: שְׁאִין מִפֶּר אֲלֵא הַבֶּעַל אוֹ הָאֵב, אָבֵל הַחֲכָם אֵינוּ אוֹמֵר אֲלֵא לָשׁוֹן הַתֵּר וּמַחֲיִלָּה.

ו. הַקְּרוֹבִים כְּשֶׁרִים לְהַתִּיר נִדְרִים וּשְׁבוּעוֹת, וּמִתִּירִין בְּלִילָה וּמַעֲוֹמֵד שְׁאִין הַהֲתֵר הַזֶּה דִּין. לְפִיכָךְ נִשְׁאָלִין לְשְׁבוּעוֹת וְנִדְרִים בַּשַּׁבָּת, אִם הָיוּ לְצֶרֶךְ הַשַּׁבָּת, כְּגוֹן שִׁתִּירוֹ לוֹ שְׁבוּעָתוֹ, כְּדִי שִׁיאֲכַל וְיִשְׁתֶּה הַיּוֹם; וְאִפְלוּ הָיָה לוֹ פְּנָאִי לְהַתִּיר שְׁבוּעָתוֹ אוֹ נִדְרוֹ מִעֶרֶב שַׁבָּת, הֲרִי זֶה מִתִּיר בַּשַּׁבָּת, הוּאִיל וְהוּא לְצֶרֶךְ הַשַּׁבָּת.

ז. רְאוּבֵן שֶׁהַשְּׁבִיעַ לְשִׁמְעוֹן וְעֵנָה אָמֵן, אוֹ קֶבֶל הַשְּׁבוּעָה, וְנִחַם שִׁמְעוֹן עַל שְׁבוּעָתוֹ, וְנִשְׁאָל עָלֶיהָ אֵין מִתִּירִין לוֹ, אֲלֵא בַּפְּנִי רְאוּבֵן שֶׁהַשְּׁבִיעַ. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע רְאוּבֵן אוֹ נִדֵּר שְׁלֵא יִהְיֶה בְּשִׁמְעוֹן, אוֹ שְׁלֵא יִהְיֶה שִׁמְעוֹן בּוֹ, וְנִחַם, וְנִשְׁאָל לְחֹכֶם אֵין מִתִּירִין לוֹ, אֲלֵא בַּפְּנִי שִׁמְעוֹן שֶׁנִּדֵּר מִמֶּנּוּ הַנִּיָּה; וְאִפְלוּ הָיָה שִׁמְעוֹן קָטָן אוֹ גוֹי, אֵין מִתִּירִין לוֹ אֲלֵא בַּפְּנִי כְּדִי שִׁידַע הַנִּדֵּר שֶׁהַתִּיר זֶה נִדְרוֹ אוֹ שְׁבוּעָתוֹ, וּלְפִיכָךְ יִהְיֶה לוֹ.

ח. אֶחָד הַנֶּשֶׁבַע בִּינוּ לְבֵין עֲצֻמוֹ, וְאֶחָד הַנֶּשֶׁבַע בְּרַבִּים, וְאִפְלוּ נִשְׁבַּע בְּשֵׁם הַמִּיּוֹחָד, בַּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִחַם הֲרִי זֶה נִשְׁאָל עַל שְׁבוּעָתוֹ, וּמִתִּירִין לוֹ; נִשְׁבַּע עַל דַּעַת רַבִּים, אוֹ שֶׁנִּדֵּר עַל דַּעַת רַבִּים אֵין מִתִּירִין לוֹ לַעֲוֹלָם, אֲלֵא לְדִבְרֵי מִצְוָה.

ט. פִּיצֵד: נִשְׁבַּע וְתָלָה שְׁבוּעָתוֹ בְּדַעַת רַבִּים שְׁלֵא יִהְיֶה בַּפְּלוּגִי לַעֲוֹלָם, וְהִצָּרְכוּ בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר לְלַמֵּד תּוֹרָה, אוֹ לְמִי שִׁימּוּל אֶת בְּנֵיהֶם, אוֹ שִׁיזְבַּח לָהֶם, וְלֹא נִמְצָא אֲלֵא זֶה בִּלְבָד הֲרִי זֶה נִשְׁאָל לְחֹכֶם אוֹ לְשְׁלוֹשָׁה הַדִּיּוֹטוֹת, וּמִתִּירִין לוֹ שְׁבוּעָתוֹ, וְעוֹשֶׂה לָהֶם מִצְוֹת אֵלוֹ, וְנוֹטֵל שְׂכָרוֹ מֵאוֹתָן הָאֲנָשִׁים שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֵא יִהְיֶה מֵהֶם.

י. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע, וְלֹא נִחַם עַל שְׁבוּעָתוֹ, וּבָא לְבֵית דִּין לְקַיֵּם שְׁבוּעָתוֹ אִם רָאוּ הַדִּיּוֹנִין שֶׁהַתֵּר שְׁבוּעָה זוֹ גּוֹרֵם לְמִצְוָה וּלְשְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין אָדָם לְחֵבֶר, וְשִׁקְיוֹם שְׁבוּעָה זוֹ גּוֹרֵם לְעִבְרָה, וּלְקִטְטָה פּוֹתֵחִין לוֹ פֶּתַח, וְנוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין עִמּוֹ בְּדִבְרֵי וּמוֹדִיעִין לוֹ דְּבָרִים שֶׁגּוֹרֵמֵת שְׁבוּעָתוֹ, עַד שִׁיתְּנֵחֵם: אִם נִחַם בְּדִבְרֵיהֶם, מִתִּירִין לוֹ; וְאִם לֹא נִחַם וְעָמַד בְּמִרְיֹו, הֲרִי זֶה יִקְיֵם שְׁבוּעָתוֹ.

יא. אֵין פּוֹתֵחִין בְּנוֹלָד. פִּיצֵד: נִשְׁבַּע שְׁלֵא יִהְיֶה בַּפְּלוּגִי, וְנֶעֱשֶׂה סוֹפֵר הָעִיר הוּאִיל וְלֹא נִחַם עַל שְׁבוּעָתוֹ, אֵין פּוֹתֵחִין לוֹ

בְּדָבָר זֶה; אִפְלוּ אָמַר הוּא מַעֲצָמוֹ, אֱלוֹ הָיִיתִי יוֹדֵעַ, לֹא הָיִיתִי נִשְׁבַּע אֵין מִתִּירִין לוֹ, הוֹאִיל וְעַדִּין לֹא נָחַם, אֲלֹא רָצוֹנוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ, וְלֹא יַעֲשֶׂה זֶה סוּפֵר. אָבָל אִם נָחַם הוּא מַעֲצָמוֹ מִפְּנֵי הַנוֹלָד, וְנִהְפְּכָה דַעְתּוֹ מִתִּירִין לוֹ. וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בְּזֹה.

יב. פִּיצָד: נִשְׁבַּע שְׁיִגְרֹשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, אוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵלִי מִנִּכְסִיו, אוֹ שְׁלֹא יֵאָכֵל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן שְׁלוֹשִׁים יוֹם, וְכִיוּצָא בְּזֹה אוֹמְרִין לוֹ, בְּנִי, אִם תִּגְרֹשׁ אֶת אִשְׁתְּךָ, אַתָּה מוֹצִיא לַעֲזָא עַל בְּנִיךָ, וְאוֹמְרִין הָעַם מִפְּנֵי מַה נִּתְּגַרְשָׁה אִמָּן שְׁלֹאֲלוּ, וּלְמַחֵר קוֹרְאִין לָהֶם בְּנֵי גְרוּשָׁה; וְשִׁמָּא תִנָּשֵׂא לְאַחֵר, וְאִי אַתָּה יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ; וְכִיוּצָא בְּדִבְרִים אֲלוֹ.

יג. וְכֵן זֶה שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ שְׁלֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵלִי מִנִּכְסֶיךָ לְמַחֵר יִצְטָרֵךְ זֶה, וְתִהְיֶה עוֹבֵר עַל "וַחֲמֵי אָחִיךָ, עִמָּךְ" (ויקרא כה, לו), "וְהַחֲזַקְתָּ בּוֹ" (ויקרא כה, לה), אוֹ "פֶּתַח תִּפְתָּח" (דברים טו, ח; דברים טו, יא), וְכִיוּצָא בָּהֶן. וְזֶה שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ שְׁלֹא תֵאָכֵל בָּשָׂר וְלֹא תִשְׁתֶּה יַיִן שְׁלוֹשִׁים יוֹם הָרִי אַתָּה פּוֹגֵעַ בְּרַגְלִי, וּמִבְטֵל שְׂמִיחַת יוֹם טוֹב וְעִנְגַּ שְׁבֻתָּה. אִם אָמַר אֱלוֹ הָיִיתִי יוֹדֵעַ זֶה, לֹא הָיִיתִי נִשְׁבַּע מִתִּירִין לוֹ; וְאִם אָמַר אֵף עַל פִּי כֵן לֹא נִחַמְתִּי, וְרוּצָה אֲנִי בְּכָל זֶה אֵין מִתִּירִין לוֹ.

יד. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דָּבָר, וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יִתִּיר שְׁבוּעָה זוֹ, וְנָחַם הָרִי זֶה נִשְׁאָל עַל הַשְׁבוּעָה הָאַחֲרוֹנָה תַּחֲלָה, שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יִתִּיר; וְאַחֵר כֵּךְ יִשְׁאָל עַל הָרִאשׁוֹנָה.

טו. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִדְבֹּר עִם פְּלוֹנִי, וְנִשְׁבַּע אַחֵר כֵּךְ שְׂאֵם יִשְׁאָל עַל שְׁבוּעָה זוֹ וְיִתִּירָהּ, יִהְיֶה אָסוּר לְשִׁתּוֹת יַיִן לְעוֹלָם, וְנָחַם הָרִי זֶה נִשְׁאָל עַל הַשְׁבוּעָה הָרִאשׁוֹנָה, וּמִתִּירָהּ; וְאַחֵר כֵּךְ יִשְׁאָל עַל הַשְּׁנִיָּה, שְׂאִין מִתִּירִין נָדָר אוֹ שְׁבוּעָה שְׁעַדִּין לֹא חָלוּ. לְפִיכָךְ אִם הָיָה עוֹמֵד בְּנִיסָן, וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכֵל בָּשָׂר שְׁלוֹשִׁים יוֹם מִרֵּאשׁ חֹדֶשׁ אֵיר, וְנָחַם אֵינוֹ נִשְׁאָל, עַד שִׁכְנַס אֵיר.

טז. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִהְיֶה לְפְלוֹנִי, וְשְׁלֹא יִהְיֶה לְחֶכֶם שִׁישְׂאָל לוֹ עַל שְׁבוּעָה זוֹ נִשְׁאָל עַל הָרִאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֵּךְ יִשְׁאָל עַל הַשְּׁנִיָּה. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִהְיֶה לְפְלוֹנִי, וְהָרִי הוּא נָזִיר אִם נִשְׁאָל עַל שְׁבוּעָה זוֹ יִשְׁאָל עַל שְׁבוּעָתוֹ תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֵּךְ עַל נִזִּירוֹתוֹ. וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בְּזֹה.

יז. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכַל הַיּוֹם, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכַל הַיּוֹם, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכַל הַיּוֹם, אוֹ שְׂאֵמֶר עַל כֶּכֶר זוֹ, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכַלְנָה, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכַלְנָה, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכַלְנָה, וְנִשְׁאָל עַל שְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה וְהַתֵּרָה הָרִי זֶה חַיִּב מִשּׁוּם שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה; וְכֵן אִם נִשְׁאָל עַל הַשְּׁנִיָּה, חַיִּב מִשּׁוּם שְׁלִישִׁית. נִשְׁאָל עַל הַשְּׁלִישִׁית בְּלִבָּד, חַיִּב מִשּׁוּם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה; נִשְׁאָל עַל הַשְּׁנִיָּה, חַיִּב מִשּׁוּם רִאשׁוֹנָה. אִם כֵּן מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ, אֵין שְׁבוּעָה חָלָה עַל שְׁבוּעָה: שְׂאֵם לֹא נִשְׁאָל וְאֲכַלָּה אֵינוֹ חַיִּב אֲלֹא אַחַת, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יח. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת בְּטוּי לְהִבָּא, וְשִׁקֵּר בְּשְׁבוּעָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכֵל פֶּת זוֹ וְאֲכַלָּה, וְאַחֵר שֶׁאֲכַלָּה קִדָּם שִׁיבִיא קָרְבָּנוֹ אִם הָיָה שׁוֹגֵג, אוֹ קִדָּם שִׁילָקָה אִם הָיָה מְזִיד, נָחַם וְנִשְׁאָל לְחֶכֶם, וְהַתִּירָהּ לוֹ הָרִי זֶה פָטוּר מִן הַקָּרְבָּן, אוֹ מִן הַמִּלְקוֹת. וְלֹא עוֹד אֲלֹא אִפְלוּ כִּפְתּוּהוּ לְלִקּוֹת, וְנִשְׁאָל וְהַתִּירוּ לוֹ קִדָּם שִׁיתַּחֲלִילוּ לְהִלְקוֹתוֹ הָרִי זֶה פָטוּר.